

АРТЪР КОНАН ДОЙЛ ЧОВЕКЪТ С РАЗЦЕПЕНАТА УСТНА

Превод от английски: Ю. Дончев, Л. Весов, Ц. Добруджалиев, Вела
Каралийчева, 1992

chitanka.info

Айза Уитни се научи да пуши опиум. Още в колежа, като прочете книгата на де Куинси^[1], в която се описват виденията и усещанията на пушачите на опиум, той започна да смесва тютюна си с опиум, за да преживее същото, което е преживял писателят. Подобно на много други, той скоро се убеди, че е по-лесно да започнеш да пушиш, отколкото да се откажеш, и в продължение на много години беше роб на страстта си, вдъхваше съжаление и ужас сред приятелите си. Аз виждам пред себе си неговото жълто, подпухнало лице, очите му с увиснали клепачи, свитите зеници, тялото му, безсилно лежащо в креслото — жалка развалина, а не човек.

Една вечер, през юни 1889 година, точно по времето, когато започваш вече да се прозяваш и да поглеждаш часовника, в нашата квартира се разнесе звън. Аз се надигнах от креслото, а и жена ми пусна ръкоделието на коленете си и недоволно се намръщи.

— Пациент! — каза тя. — Викат те при болен.

Въздъгнах, защото преди малко се бях върнал в къщи след уморителна работа през целия ден.

Чухме шум от отварянето на външната врата и бързи стъпки в коридора. Вратата на нашата стая се отвори и влезе една дама с черни дрехи и черен воал на лицето.

— Извинете, че идвам тъй късно, — започна тя и изведнъж, като загуби самообладание, хвърли се към жена ми, прегърна я и заплака на рамото ѝ — толкова ми е необходима помощ!

— Но това е Кет Уитни — каза жена ми, като повдигна воала ѝ. — Как ме изплаши Кет! И през ум не ми мина, че си ти.

— Обръщам се към тебе. Не зная какво да правя.

Това беше обичайно явление. Хората, които изпадаха в беда, се втурваха към жена ми, като птици към паяк.

— И добре постъпи! Седни по-удобно, пийни си вино с вода и разкажи какво се е случило. Може би искаш да пратя Джеймс да спи?

— О не, не! От доктора аз също очаквам съвет и помощ. Касае се за Айза. Два дена вече не се е връщал в къщи. Тъй се страхувам за него!

Не за първи път тя разговаряше с нас за своя нещастен мъж; с мен като с лекар, а с жена ми като със стара приятелка от училище. Ние я утешавахме и успокоявахме. Знаеше ли тя къде се намира мъжът ѝ? Не можеше ли да отиде при него и да го заведе вкъщи?

Оказа се, че това е напълно възможно. Знаеше, че в последно време той обикновено пушел опиум във вертепа, който се намира в една от източните улици на Сити. Досега неговите оргии ставали само през деня, а вечер се връщал в къщи напълно разбит. Но този път той отсъствал вече четиридесет и осем часа и, разбира се, лежал там сред разни подозрителни личности, вдъхвал отровата или спял след пушенето. Тя беше убедена, че той се намира именно там, в „Самородно злато“, на Суондъм Лейн. Но как можеше тя, млада, стеснителна, покорна жена, да влезе в такова място и да измъкне мъжа си от тълпата хулигани?

Не можело ли аз да отида с нея? Впрочем, защо трябваше тя да отива? Аз лекувах Айза Уитни и като доктор можех да му въздействам. Бях уверен, че без нея по-леко ще се справя с него. Дадох й дума, че ако той наистина се намира в „Самородно злато“, ще го спася.

След десет минути напуснах уютната стая и бързо тръгнах към източната част на града. Знаех, че ми предстои доста необикновена работа, но всъщност тя се оказа по-странна, отколкото очаквах.

Отначало всичко вървеше добре. Тъпър Суондъм Лейн е нечиста уличка, разположена зад високите корабостроителници, които се издигат надолу по северния бряг на реката, съвсем близо до Лондонския мост. Вертепът, който дирех, се намираше под земята, между едно мръсно магазинче и една кръчма; вита стълба водеше в тази черна дупка, като в пещера. По средата стъпалата бяха силно вдлъбнати — толкова много пияни крака се бяха спускали и качвали по тях.

Като казах на файтонджията да ме почака, аз слязох долу. При светлината на газовата лампичка, която висеше над вратата, намерих ключалката и влязох в една продълговата, ниска стая, пълна с гъст, кафеникав дим; край стената се редяха дървени нарове.

В мрака мъчно можех да разпозная безжизнените тела, лежащи във фантастични пози: с превити плещи, с повдигнати колене, с отметнати назад глави, с вирнати нагоре брадички. Тук-там забелязвах тъмни, угаснали очи, устремени към мен. В мрака припламваха къси, червени огънчета, които гаснеха с намаляването на отровата в малките металически лулички. По-голямата част от пушачите лежаха безмълвно, но някои от тях мърмореха нещо под нос, а други разговаряха със странни монотонни гласове, ту по-възбудено и по-

бързо, ту внезапно млъквайки, при което никой не слушаше своя събеседник — всеки беше погълнат само от собствените си мисли. В най-отдалечения ъгъл на вертепа имаше малък мангал с горящи въглени. Край него, на трикрако столче, седеше висок, слаб старец, подпрял брада с юмруци, сложил лакти на коленете си, загледан в огъня.

Щом влязох, към мене веднага се спусна един тъмен малаец, подаде ми луличка с опиум и ми показа едно свободно място.

— Благодаря, не мога да остана тук — казах аз. — Търся моя приятел господин Айза Уитни. Трябва да говоря с него.

Надясно от мене нещо се раздвижи, чух възклицание и като се взрях в тъмнината, видях Уитни, който втренчено ме гледаше, бледен и разчорлен.

— Боже, та това е Уотсън?

Той се намираше в най-плачевно състояние.

— Колко е часът, Уотсън?

— Близо единадесет.

— А какъв ден сме днес?

— Петък, дванадесети юни.

— Нима? А аз мислех, че е още сряда. Не, днес е сряда. Признайте, че се пошегувахте. Що за желание да плашите хората?

Той закри лицето си с длани и се разплака.

— Казвам ви, че днес е петък. Вашата жена ви чака от два дни. Наистина, вие би трябвало да се срамувате!

— Аз се срамувам. Но вие като че ли ме плашите, Уотсън. Аз съм тук само от няколко часа. Три лулички... четири лулички... забравих колко! Но аз ще си отида с вас вкъщи. Не искам Кет да се безпокои... Бедната малка Кет!

— Да. Чака на вратата.

— В такъв случай веднага тръгвам. Но аз им дължа. Разберете какво им дължа, Уотсън. Съвсем съм се отпуснал. Нямам сили да се разплатя.

По тесния проход между два реда спящи тръгнах да диря собственика, като сдържах дъха си, за да не вдишвам замайващите пари на запалената отрова. Като се изравних с високия старец, който седеше до мангала, почувствах, че някой ме дръпна за дрехата, и чух шепот:

— Минете край мен и после се огледайте.

Тези думи чух съвсем ясно. Те можеха да бъдат произнесени само от стареца, който се намираше до мене. Но той, както и преди, изглеждаше напълно вгълбен в себе си и като че ли нищо не забелязваше. Седеше си, тънък, намръщен, превит под тежестта на годините; луличката с опиум висеше между коленете му, като че ли се беше отронила от безсилните му пръсти. Аз направих две крачки напред и се огледах. Трябваше да мобилизирам цялото си самообладание, за да не извикам от удивление. Старецът така се извърна, че никой не можеше да види лицето му, освен мене. Гърбът му се изправи, бръчките се изгладиха, а в мътните очи се върна обикновения блясък. Край огъня седеше, като се надсмиваше над моето учудване, не някой друг, а самият Шерлок Холмс. Той ми направи таен знак да се приближа до него и пак се превърна в треперещия старец с увиснала устна.

— Какво правите в този вертеп? — прошепнах аз.

— Говорете колкото е възможно по-тихо — прошепна той, — аз имам превъзходен слух. Ако се избавите от вашия побъркан другар, ще бъда щастлив да мога да побеседвам с вас.

— Файтонът ме чака пред вратата.

— Тогава изпратете приятеля си сам с този файтон. Няма защо да се опасявате за него; много е слаб, за да се замеси в някой скандал. Най-добре ще е да изпратите по файтонджията една бележка до жена си, че сте ме срещнали и сте останали е мене. Почакайте ме на улицата, аз ще изляза след пет минути.

Мъчно бе да се откаже на Холмс: неговите желания винаги са така определени и точни и изразени с такъв повелителен тон. При това аз чувствавах, че щом настаня Уитни във файтона, ще изпълня дълга си към него и нищо няма да ми попречи да взема участие в едно от необикновените приключения, които съставляваха всекидневната практика на моя знаменит другар.

Да помагам на Шерлок Холмс в неговите издирвания беше за мене най-голямо щастие. Затова, веднага написах бележка на жена си, платих вместо Уитни, настаних го във файтона и търпеливо зачаках недалеч от къщата. Файтонът бързо се скри в мрака. След няколко минути от пушалнята излезе старикът и аз закрачих с него. Изминахме два квартала, без той да изправи гърба си, клатеше се все така

неуверено на старческите си крака. След това бързо се огледа, изправи се и от душа се разсмя. Пред мене стоеше Шерлок Холмс.

— Уотсън — каза той, — вие си въобразявате, че съм се пристрастил към пушенето на опиум.

— Право да си кажа, наистина останах изненадан, като ви видях в тази дупка.

— Аз се изненадах още повече, като видях вас.

— Търсех там приятеля си.

— А аз врага си.

— Врага си ли?

— Да. Накратко, Уотсън, сега съм зает с една извънредно интересна работа и се надявах да узная нещичко от несвързаните брътвежи на замаяните пушачи на опиум. По-рано сполучвах понякога. Ако в тази дупка бяха ме познали, животът ми нямаше да струва пукната пара, тъй като неведнъж съм бил там и онзи негодник, собственикът на заведението, се е заклел да се справи с мене. В задния двор на тази къща, до ъгъла на корабостроителницата, има една тайна вратичка, която би могла да разкаже много страшни истории за онова, което изхвърлят през нея в черни, безлунни нощи.

— Нима трупове?

— Да, Уотсън, трупове. Ние с вас щяхме да бъдем милионери, ако получавахме по хиляда лири за всеки нещастник, убит в тази дупка. Това е най-страшния капан по целия бряг на реката и аз се опасявам, че Невил Сейнт Клеър, който е попаднал в нея, никога няма да се върне у дома си. Но и ние ще устроим капан.

Шерлок Холмс сложи два пръста в устата си и рязко изсвири. Веднага се чу същото изсвирване, а след това шум от колела и конски тропот.

— Е, как е, Уотсън, — каза Холмс, когато от тъмнината изникна една двуколка с два фенера, които хвърляха ярки струи светлина — ще дойдете ли с мене?

— Ако мога да ви бъда полезен...

— Верният другар винаги е полезен. В моята стая в „Кедрите“ има две легла.

— В „Кедрите“ ли?

— Да. Така се нарича домът на господин Сейнт Клеър. Аз ще живея в неговия дом, докато разнищя този случай.

— Къде е домът му?

— В Кент, близо до Ле. Ще изминем седем мили.

— Нищо не разбирам.

— Напълно естествено. Сега всичко ще ви обясня. Седнете... Добре, Джон, вие не ни трябват повече. Ето ви половин крона. Чакайте ме утре в единадесет часа. Подайте ми юздите. Прощавайте.

Той шибна конете и ние се понесохме по безкрайни, тъмни и пусти улици. Най-после се озовахме на някакъв широк мост, под който течеше мътна река. Отвъд моста се редуваха също такива улици с тухлени къщи; тишината се нарушаваше само от тежките, отмерени стъпки на полицаите и песните на закъснелите гуляйджии.

По небето бавно пълзяха черни облаци и между тях мъждукаха звезди. Холмс мълчаливо караше конете, отпуснал глава, дълбоко замислен. Аз седях до него и се мъчех да отгатна какво занимава мислите му, без да смея да ги прекъсна. Изминахме така няколко мили и се зададоха последните вили, когато най-после Холмс дойде на себе си, разкърши рамене и запуши лулата си.

— Вие сте надарен с голям талант да мълчите, Уотсън — каза той. — Благодарение на тази си способност сте незаменим другар. Но сега аз имам нужда от човек, с когото да си побъбря, за да прогоня неприятните мисли. Нямам представа какво ще кажа на тази мила, малка жена, като ме посрещне на прага.

— Вие забравяте, че аз нищо не зная.

— Ще има време да ви разкажа всичко, докато стигнем до Ле. Работата изглежда смешно проста, а всъщност аз не зная как да я подхвана. Нишки много, но нито за една от тях не мога да се уловя. Аз ще ви разкажа всичко, Уотсън, и може би, вие ще успеете да откриете макар и слаба светлина в обкръжаващия ни мрак.

— Разказвайте.

— Преди няколко години, точно през май, 1884 година, в Ле се появи един джентълмен на име Невил Сейнт Клеър, който, както изглежда, имаше много пари. Той нае една голяма вила, направи прекрасна градина около нея и заживя нашироко, по господарски. Малко по малко се сприятели със съседите си и в 1887 г. се ожени за дъщерята на местния фабрикант на бира, от която сега вече има две деца. Сейнт Клеър няма определено занятие, но взема участие в няколко търговски предприятия и обикновено всяка сутрин отива в

града и се връща от там с влака в 5 и 14. Той сега е на тридесет и седем години. Живее скромно и е добър мъж и любящ баща; онези, които го познават, се отзовават най-ласкаво за него. Мога още да добавя, че дълговете му възлизат само на осемдесет и осем лири стерлинги. Няма основание да се допуска, че става въпрос за парични затруднения.

Миналият понеделник господин Сейнт Клеър отишъл в града порано от обикновено, като казал, преди да тръгне, че има две важни работи да свърши и че ще донесе на момиченцето си кутия с кубчета. Случайно, в същия този ден, неговата жена получила телеграма, че на нейно име в Абърдийнското параходно дружество е пристигнала ценна пратка, която тя отдавна очаквала. Ако добре познавате Лондон, то сигурно знаете, че кантората на параходното дружество се намира на Фресно Стрийт, която пък опира на Ъпър Сноудъм Лейн, където ме намерихте тази вечер. Госпожа Сейнт Клеър закусила и тръгнала за града. Направила там някои покупки, отишла в кантората на дружеството, получила своята пратка и в четири часа и тридесет и пет минути вървяла по Суондъм Лейн на път за гарата... Дотук всичко ви е ясно, нали?

— Разбира се, няма нищо неясно.

— Ако си спомняте, в понеделник беше много горещо. Госпожа Сейнт Клеър вървяла бавно и се оглеждала за някой файтон, тъй като никак не и харесвала тази част на града. И както си вървяла по Суондъм Лейн, изведнъж чула вик и цяла изтръпнала, като видяла мъжа си, който я гледал от прозореца на втория етаж на някаква къща. Сторило й се, че ръкомахал и я викал при себе си. Прозорецът бил отворен и тя много добре видяла лицето му. То било много развълнувано. Той протегнал към нея двете си ръце и внезапно изчезнал, като че ли някой насила го дръпнал назад. Но нейното зорко око успяло да забележи, че макар да бил с черното си палто, с което излязъл от къщи, нямал нито яка, нито вратовръзка.

Уверена, че с мъжа й се е случило нещастие, тя се втурнала по стълбичката (в тази къща се помещава вертепът, където ме намерихте тази вечер), минала бързо през предната стая и се опитала да се изкачи по стълбата, която води за горния етаж. Но на стълбата я пресрещнал онзи негодник — собственикът, за когото току-що ви говорих. С помощта на своя помощник, той я изблъскал навън. Обезумяла от ужас, тя хукнала по улицата и, за щастие, на Фресно Стрийт срещнала

група полицаи, които претърсвали квартала, под ръководството на един инспектор.

Инспекторът и двама полицаи последвали госпожа Сейнт Клеър и въпреки упоритата съпротива на собственика, успели да проникнат в стаята, на чийто прозорец тя била видяла мъжа си. Но стаята била празна. На целия етаж не намерили никого, освен един недъгав, отворителен старец, който, както изглежда, живее там. Но той и собственикът упорито отричали да е имало друг човек. Инспекторът дори започнал да се съмнява, да не би госпожа Сейнт Клеър да се е излъгала. Но изведнъж, тя с вик се хвърлила към една малка дървена кутия и отворила капака ѝ. От кутията се разсипали детски кубчета. Това била играчката, която мъжът ѝ бил обещал да донесе от града.

Тази находка и внезапното смущение на сакатия убедили инспектора в сериозността на работата. Грижливо претърсили стаята и обискът довел до разкриването на едно гнусно престъпление.

Тази квартира, разбира се, е бедно обзаведена. Предната стая е нещо като гостна, а до нея има малка спалня, чийто прозорец гледа към задния двор на една корабостроителница. Между корабостроителницата и прозореца на спалнята има тесен канал, който пресъхва по време на отлив, а при прилив се пълни с вода. Прозорецът на спалнята е широк и се отваря отдолу.

При огледа били открити следи от кръв на перваза на прозореца; няколко кървави петна намерили и по дървения под. Зад транспаранта в предната стая успели да открият дрехите на господин Невил Сейнт Клеър. Липсвало само палтото. Обувките, шапката, чорапите, часовникът — всичко било там. Но самият господин Сейнт Клеър бил изчезнал безследно. Би могъл да изчезне само през прозореца. Зловещите кървави петна по долния перваз на прозореца ясно свидетелствали за това. Надали е успял да се спаси чрез плуване, тъй като в часа, когато се е разигравала трагедията, приливът е бил достигнал най-високото си ниво.

Сега да се върнем към негодника, върху когото пада подозрението. Собственикът е известен като човек с много тъмно минало, но от разказа на госпожа Сейнт Клеър ние знаем, че няколко минути след появяването на мъжа ѝ на прозореца, той бил долу, и, следователно, може да се смята само за съучастник в престъплението. Той отрича всяко участие в тази работа. Според думите му, нямал ни

най-малка представа за това, с какво се занимава неговият квартирант Хю Бън. Намирането на дрехата на загиналия джентълмен в стаята за него е пълна загадка. Ето всичко, което е известно за собственика на онова заведение. Да отправим сега вниманието си към мрачния сакат човек, който живее на втория етаж, над вертепа, и който безусловно е видял последен Невил Сейнт Клеър. Казва се Хю Бън и безобразното му лице е добре познато на всички, които често отиват в Сити. Хю Бън е професионален просяк; впрочем, за да заобиколи полицейските правила, той си дава вид, че продава кибрит.

Както, сигурно неведнъж сте забелязвали, на левия тротоар на Треднидъл Стрийт има нещо като ниша. В тази ниша седи сакатият, подгънал колене и наредил пред себе си няколко кибритени кутийки; неговият вид извиква състрадание, и дъжд от милостиня се сипе в мръсната му кожена шапка, която стои пред него. Аз неведнъж съм го наблюдавал, преди още да предполагам, че ще стане нужда да се запозная с него като с престъпник, и винаги съм се учудвал на богатата жетва, която събира за късо време. Той има такава необикновена външност, че никой не може да мине покрай него, без да го забележи. Оранжево-рижи коси, бледно лице, обезобразено от един чудовищен белег, чиято долна част разсича на две горната му устна, дълга брада и проницателни тъмни очи, цветът на които ярко контрастира с цвета на косите — всичко това го отделя от сивата тълпа просяци. Този сакат човек винаги има готова някоя ехидна шега за всеки, който се опита да го закачи с насмешлива дума.

Такъв е обитателят на горния етаж на тази подозрителна пушалня... След него никой вече не е видял джентълмена, когото търсим.

— Но нали той е сакат! — казах аз. — Как е успял сам да се справи със силния, мускулест млад човек?

— Само кракът му е изкълчен и той леко накуцва; изобщо е здрав и силен. Вие, Уотсън, като лекар, разбира се, знаете, че често слабостта на единия крайник се компенсират с необикновената сила на другия.

— Моля, разказвайте по-нататък.

— Като видяла кръвта на перваза на прозореца на госпожа Сейнт Клеър й станало лошо. Изпратили я в къщи с един полицаи, още повече, че нейното присъствие не било необходимо. Инспектор

Бартън, който се заел с това разследване, грижливо претърсил целия вертеп, но не намерил нищо ново. Направили грешка: не арестували Бън още в първата минута и така му дали възможност да размени няколко думи със своя другар, собственика. Но обискът не дал никакви улики против него. Наистина, на левия ръкав на дрехата му имало следи от кръв, но той показал на полицаия палеца си, който бил порязан до самия нокът и добавил, че следите от кръв по перваза на прозореца сигурно са от това порязване, тъй като се бил приближил до прозореца, когато от палеца му течала кръв. Хю Бън упорито твърдял, че никога не е виждал господин Сейнт Клеър и се кълнял, че намирането на дрехата на този джентълмен в неговата стая е също тъй загадъчно за него, както и за полицията. А когато му казали, че госпожа Сейнт Клеър е видяла мъжа си на прозореца на стаята му, той отговорил, че сигурно така ѝ се е сторило в припадък на безумие, или пък просто е сънувала. Бън бил заведен в полицейския участък. Той силно се съпротивлявал. Инспекторът останал да чака отлива, като се надявал да открие на дъното на канала някои нови улики. И наистина, в лепкавата кал, на самото дъно, намерили някои неща, но не това, което със страх очаквали да намерят. Когато водата се оттеглила, в канала открили не самия Невил Сейнт Клеър, а само палтото на Невил Сейнт Клеър. И какво мислите, че намерили в джобовете на палтото?

— Не мога да си представя.

— Изобщо не бихте могли да отгатнете. Всичките джобове били натъпкани с дребни монети — четиристотин двадесет и едно пенита и двеста и седемдесет монети от половин пени. Не е чудно, че отливът не е могъл да отнесе дрехата. А с трупа работата стои иначе. Между къщата и корабостроителницата има много силно течение. Много вероятно е, трупът да е бил отнесен в реката, докато тежкото палто е останало на дъното.

— Но ако не се лъжа, всички останали дрехи са били намерени в стаята. Нима на трупа е имало само едно палто?

— Не, сър, но това може да се обясни. Да предположим, че Бън е изхвърлил Невил Сейнт Клеър през прозореца и никой не е видял това. Какво е оставало да направи? Разбира се, че най-напред е трябвало да се опита да се отърве от дрехата. Той е взел палтото, искал е да го хвърли през прозореца, но в този момент му е дошло на ум, че палтото няма да потъне, а ще плава отгоре. Сакатият е бил принуден да бърза,

защото е чувал суматохата на стълбището, чувал е как жената на Сейнт Клеър е настоявала да я пуснат при мъжа ѝ, а освен това, може би, неговият съучастник, собственикът, го е предупредил за приближаването на полицията. Не е трябвало да губи нито минута. Той се е хвърлил към удобния ъгъл, където са били скрити плодовете на неговата просия, и натъпкал джобовете на палтото с първите монети, които му попаднали в ръцете. След това, хвърлил палтото и понечил да хвърли и останалите неща, но чул шум от стъпки по стълбата и преди появяването на полицията едва успял да затвори прозореца.

— Това е правдоподобно.

— Да приемем това като ръководна версия, по липса на по-добра... Бън, както ви казах вече, е бил арестуван и закаран в участъка. Предишният му живот, всъщност, е безупречен. Наистина, в продължение на много години е бил известен като професионален просяк, но живеел спокойно и не е бил замесен в нищо лошо.

Ето какво е положението сега. Както виждате, остават някои неразрешени въпроси: какво е правил Невил Сейнт Клеър в тази пушалня на опиум, какво се е случило с него, къде е той сега и какво отношение има Хю Бън към изчезването му. Трябва да си призная, че не помня нито един случай в моята практика, който да изглежда толкова прост, а всъщност да е така сложен.

Докато Шерлок Холмс ми описваше тези удивителни произшествия, ние прекосихме предградието на огромния град, оставихме зад нас последните къщи и забързахме по пътя, от двете страни на който се точеха селски плетища. Какво съвпадение — с пристигането ни в селото и разказът свърши. Тук-там прозорците светеха.

— Навлизаме в Ле — каза моят приятел. — По време на късото си пътешествие, ние бяхме в три графства на Англия: тръгнахме от Мидълсекс, прекосихме един ъгъл на Съри и пристигнахме в Кент. Виждате ли тези светлини между дърветата? Това е „Кедрите“. Там край лампата седи една жена, чийто наострен слух сигурно вече е уловил тропота от копитата на нашите коне.

— Защо, ръководейки тази работа, вие живеете тук, а не на Бейкър Стрийт? — запитах аз.

— Защото тук трябва да разследвам много неща... Госпожа Сейнт Клеър любезно предостави на мое разположение две стаи и

можете да бъдете сигурен, че с удоволствие ще окаже гостоприемство и на моя приятел, който ми помага при разследванията. О, как ми е тежко да се срещна с нея, Уотсън, като не мога да ѝ съобщя нищо ново за нейния съпруг! Стигнахме. Тпру!...

Спряхме пред голяма вила, заобиколена с градина. Като предадохме конете на коняря, който се завтече насреща ни, ние с Холмс тръгнахме по една тясна пътека, покрита с чакъл. Щом се приближихме, вратата се разтвори, и на прага се появи дребна руса жена със светла копринена рокля, украсена с богат розов шифон. С едната си ръка се държеше за вратата, а другата нетърпеливо протегна към нас; наведена напред, с полуотворени устни, тя жадно ни гледаше, и като че ли с цялото си лице питаше, какво ново сме ѝ донесли.

— Е? — високо попита жената.

Като забеляза, че сме двама, тя радостно извика, но нейния вик се превърна в стон, когато приятелят ми поклати глава и сви рамене.

— Узнахте ли нещо?

— Не.

— А нещо лошо има ли?

— Също не.

— И слава богу. Но влезте. Днес денят е бил тежък за вас, сигурно сте уморени.

— Това е моят приятел, доктор Уотсън. Той ми е бил извънредно полезен при много разследвания и по една щастлива случайност успях да го доведа тук, за да се възползвам от неговата помощ при издирванията си.

— Радвам се да ви видя — каза тя, като приветливо ми стисна ръка. — Страхувам се, че нашата квартира ще ви се стори неприветлива. Нали знаете какъв страшен удар се стовари върху нашето семейство...

— Госпожо — казах, — аз съм офицер в оставка, свикнал съм с походния живот, но виждам, че и да не бях войник, пак не би имало за какво да ми се извинявате. Щастлив ще бъда, ако успея да помогна на вас и на моя приятел.

— Господин Шерлок Холмс — каза тя, като ни въвеждаше в силно осветената дневна, където бяха сложили за нас студена вечеря, — аз искам да ви задам няколко откровени въпроса и ви моля да ми отговорите също тъй прямо и откровено.

— Моля, госпожо.

— Не трябва да щадите моите чувства. Аз не изпадам в истерия и не припадам. Искам да зная истинското ви мнение.

— За какво?

— Вярвате ли, наистина, че Невил е жив?

Изглежда, че този въпрос смути Шерлок Холмс.

— Говорете откровено — повтори тя, като стоеше на килима и втренчено гледаше Холмс в лицето.

— Право да си кажа, госпожо, не вярвам.

— Вие мислите, че той е мъртъв?

— Да.

— Убит?

— Не твърдя това.

— В кой ден е умрял?

— В понеделник.

— В такъв случай, бъдете така добър да ми обясните по какъв начин днес получих от него това писмо?

Шерлок Холмс подскочи от креслото, като че ли беше ударен от електрически ток.

— Какво? — извика той.

— Да, днес.

Тя се усмихна, като държеше в ръцете си лист хартия.

— Мога ли да го прочета?

— Моля.

Той грабна писмото от ръцете ѝ, разтвори го на масата и започна внимателно да го разглежда. Аз станах от креслото и надникнах през рамото му. Пликът беше прост и носеше вчерашна дата, тъй като беше минало вече полунощ.

— Груб почерк — промърмори Холмс. — Сигурен съм, че това не е почеркът на мъжа ви, госпожо.

— Да, почеркът на плика е чужд, но вътре е писано с почерка на мъжа ми.

— Човекът, който е надписал плика, е бил принуден да търси адреса ви.

— От къде знаете това?

— Името на плика, както виждате, ясно изпъква, защото мастилото, с което е написано, е оставено да изсъхне. А адресът е

бледен, защото са го попили с попивателна. Ако целият надпис на плика беше написан едновременно и написаното беше попито с попивателна, думите щяха да бъдат еднакво сиви. Този човек е написал най-напред на плика вашето име и едва след известно време е прибавил адреса. От това може да се заключи, че в началото не го е знаел. Разбира се, това е дребно нещо, но в моята работа дребните неща са най-важни. Дайте да видя писмото... Аха! Тук е имало приложено нещо.

— Да, там беше пръстенът. Този с печата.

— Уверена ли сте, че това е почеркът на мъжа ви?

— Един от почерците.

— Един от почерците?

— Да, когато пише бързо. Обикновено той пише съвсем иначе, но и този негов почерк ми е добре познат.

Мила, не се вълнувай. Всичко ще свърши добре. Стана една грешка, ще трябва да mine известно време, докато се поправи. Чакай търпеливо.

Невил

— Написано е с молив на лист, откъснат от книга, без препинателни знаци. Хм! Изпратено е днес от човек, чийто палец е бил малко изцапан. Ха! Ако не се лъжа, човекът, който е запечатал плика, употребява енфие... Убедена ли сте, госпожо, че този почерк е на мъжа ви?

— Убедена съм. Това писмо е написано от Невил.

— То е изпратено днес от Грейвзенд. Е, госпожо Сейнт Клеър, облаците се разнасят, макар да не мога да кажа, че опасността е минала вече.

— Но той е жив, господин Холмс!

— Само ако това не е изкусна примка, за да ни тласнат по лъжлив път. Пръстенът във всеки случай нищо не доказва. Те са могли да му го отнемат.

— Но това е неговият, неговият, неговият почерк!

— Добре. Но ако писмото е написано в понеделник и изпратено едва днес?

— Това е невъзможно.

— А през това време са могли да се случат много неща.

— О, не ми отнемайте радостта, господин Холмс! Аз зная, че нищо не му се е случило. Ние с него сме толкова близки, че сигурно щях да почувствам, ако го заплашваше опасност. Един ден преди да изчезне, той случайно поряза пръста си. Аз бях в дневната, а той — в спалнята, но веднага се завтекох при него, защото почувствах, че му се е случило нещо неприятно. Мислите ли, че нямаше да зная за смъртта му, щом дори такава дребно нещо може да ми повлияе?

— Аз съм опитен човек и зная, че женската интуиция понякога може да бъде много по-ценна от всякакви логични заключения. И това писмо, разбира се, доказва, че вие сте права. Но ако господин Сейнт Клеър е жив, ако може да ви пише писма, защо не е с вас?

— Не зная. Не мога дори да си представя.

— Като излизаше в понеделник, не ви ли предупреди за нещо?

— Не.

— И вие много ли се учудихте, като го видяхте на Суондъм Лейн?

— Много.

— Прозорецът отворен ли беше?

— Да.

— Можеше ли той да ви повика през прозореца?

— Да.

— А при това, доколкото разбрах, от устата му се изтръгнало само някакво неясно възкликание?

— Да.

— Вие помислихте, че ви вика на помощ?

— Да. Той ми махаше с ръце.

— Но може би е извикал от изненада. Плеснал е с ръце, защото не е очаквал да ви види?

— Възможно е.

— И на вас ви се стори, че го дръпнаха от прозореца?

— Той така внезапно изчезна...

— Може би просто е отскочил назад. Никого ли не видяхте в стаята?

— Никого. Но този отвратителен сакат просяк сам призна, че Невил бил там. А собственикът на пушалнята стоеше долу, на стълбите.

— Напълно вярно. Доколкото сте успели да видите, мъжът ви беше облечен както винаги, нали?

— Той нямаше нито яка, нито връзка. Аз ясно видях голия му врат.

— Говорил ли е той някога с вас за Суондъм Лейн?

— Никога.

— А вие никога ли не сте забелязвали никакви признаци, които да ви подсказват, че пуши опиум?

— Никога.

— Благодаря ви, госпожо Сейнт Клеър. Това са основните неща, за които исках да зная. Сега ще похапнем и ще си легнем, защото утре ни чака усилена работа.

Имахме на разположение една просторна, удобна стая с две легла и аз веднага си легнах, тъй като нощните похождения бяха ме изморили. Но Шерлок Холмс, когато имаше някаква неразрешена задача, можеше да не спи по цели денонощия и дори седмици; обмисляше, съпоставяше фактите и разглеждаше задачата от различни гледни точки до тогава, докато успееше или да я разреши, или да открие, че се намира на погрешен път. Скоро разбрах, че се готви да прекара нощта буден. Свали палтото и жилетката си, облече един син, широк халат и започна да събира накуп всички възглавници от леглото, кушетката и креслата. От тези възглавници той си направи нещо като източен диван и се отпусна на него, като подгъна крака и постави пред себе си пакетче тютюн и кутийка кибрит. При слабата светлина на лампата аз видях как седеше там сред облак син дим, със старата лула в уста, с очи разсеяно устремени в тавана, безмълвен и неподвижен. Светлината озаряваше резките черти на неговото орлово лице.

Така седеше той, когато заспивах, и така седеше той, когато при светлината на утринното слънце отворих очи, събуден от неговото внезапно възклицание. Лулата все още стърчеше от устата му, пушекът продължаваше да се вие нагоре, стаята беше пълна с тютюнев дим, а от пакетчето тютюн, което видях вчера, нищо не беше останало.

— Събудихте ли се, Уотсън?

— Да.

— Искате ли да се разходите?

— С удоволствие.

— Обличайте се тогава. В къщата всички спят още, но аз зная къде спи коняря и ние веднага ще имаме файтон.

При тези думи той се усмихна; очите му блестяха и ни най-малко не приличаше на онзи мрачен мислител, когото видях вчера.

Като се обличах, аз погледнах часовника си. Нищо чудно, че всички в къщата спяха: беше пет без двадесет и пет минути. Едва успях да се облека и Холмс влезе и каза, че коне вече са впрегнати.

— Искам да проверя една своя теория — заяви той, като обуваше обувките си. — Вие, Уотсън, виждате пред себе си един от най-кръглите глупаци в света. В цяла Европа няма такъв дръвник. Бях сляп като къртица. Заслужавам такъв ритник, че да литна от тук до Чаринг Крос! Но сега аз, както изглежда, намерих ключа на загадката.

— Къде е вашият ключ? — запитах аз с усмивка.

— Във ваната — отговори Холмс. — Не, аз не се шегувам, — продължи той, като забеляза недоверчивия ми поглед. — Аз бях вече във ваната, взех го и го скрих ето тук, в куфарчето. Да вървим, приятелю, и да видим дали този ключ ще влезе в ключалката.

Спуснахме се по стълбата, като се стараехме да стъпваме колкото е възможно по-тихо. На двора вече светеше утринното слънце. Пред вратата ни чакаше файтонът, конярят държеше юздите на впрегнатите коне.

Ние скочихме във файтона и бързо се понесохме по Лондонския път. Само от време на време догонвахме коли, които караха зеленчуци за столицата, но около вилите беше тихо — всичко спеше като в омагьосан град.

— В някои отношения това произшествие е съвсем необикновено, — каза Холмс, като пусна конете в галоп. — Признавам, че бях сляп като къртица, но по-добре да поумнееш късно, отколкото никога.

Влязохме в града откъм Съри. По прозорците започнаха да се появяват сънливите лица на току-що пробудилите се хора. Пресякохме реката по моста Уотърлоу, завихме надясно по Уелингтън Стрийт и се озовахме на Бауц Стрийт. В полицейското управление добре познаваха Шерлок Холмс и когато се приближихме, двама полицаи му отдадоха

чест. Един от тях пое юздите на конете, а другият ни поведе навътре, в зданието.

— Кой е дежурен?

— Инспектор Бредстрит, сър.

В покрития с мокри каменни плочки коридор ни посрещна един висок и трмав полицай в пълна униформа.

— А, Бредстрит? Как сте? Искам да поговоря с вас.

— Моля, господин Холмс. Елате при мене, в моя кабинет.

Стаята приличаше на кантора; на масата — огромна книга — регистър, на стената — телефон. Инспекторът седна до масата.

— С какво мога да ви бъда полезен, господин Холмс?

— Искам да ви разпитам за сакатия, който е замесен в случая с изчезването на господин Невил Сейнт Клеър.

— Арестуваха го и го доведоха тук на разпит.

— Зная. Тук ли е той?

— В килията.

— Не буйства ли?

— Не, държи се тихо, но какъв мръсен негодник е!

— Мръсен?

— Да. Едва го накараха да си измие ръцете, а лицето му е черно, като на коминочистач. Нека само да свърши следствието, после няма да се отърве от ваната на затвора.

— Много бих искал да го разгледам.

— Да? Това не е мъчно. Елате след мене. Куфарчето можете да оставите тук.

— Не, ще го взема със себе си.

— Добре. Моля, елате.

Той отвори заключената врата, спусна се по една вита стълба и ни заведе в коридор с избелели стени. Отдясно и отляво имаше редица врати.

— Неговата килия е третата отдясно — каза инспекторът. — Ето тук.

Внимателно отмести дъсчицата в горната част на вратата и погледна през отвора.

— Спи — каза той. — Можете да го разгледате.

Ние и двамата се наведохме над решетката. Арестантът спеше дълбоко, като дишаше бавно и тежко. Лицето му беше обърнато към

нас. Той беше мъж със среден ръст, облечен, както подобава на хората от неговата професия, много мизерно: през дупките на скъсаното палто се подаваше парцалива цветна риза. Наистина изглеждаше необикновено мръсен, но дори дебелият слой нечистотия, който покриваше лицето му, не можеше да скрие неговата отблъскваща грозота. Широкият белег минаваше от очите до брадата и през разрязаната горна устна стърчаха три зъба. Ярко-риж кичур падаше върху челото и върху очите му.

— Красавец, нали — каза инспекторът.

— Трябва да се измие — заяви Холмс. — Аз предвидих това и донесох със себе си всички инструменти.

Той отвори куфарчето и, за наша изненада, извади от него една голяма гъба.

— Хе, хе, вие сте голям шегаджия! — засмя се инспекторът.

— Бъдете така любезен, отворете ни вратата и ние на бърза ръка ще му придадем по-приличен вид.

— Добре — каза инспекторът, — така да бъде, защото той наистина позори нашата тъмница.

Инспекторът отвори вратата и ние тримата тихо влязохме в килията. Арестантът се раздвижи, но веднага заспа още по-дълбоко. Холмс се приближи до умивалника, намокри гъбата и два пъти силно я прокара по лицето на арестанта.

— Позволете ми да ви представя господин Невил Сейнт Клеър от Ле, графство Кент! — извика Холмс.

Никога в живота си не бях виждал нещо подобно. Лицето се смъкна от арестанта, като кора от дърво. Изчезна грубият тъмен загар. Изчезна ужасният белег, който пресичаше цялото лице. Изчезна разрязаната устна. Изчезнаха отвратителните зъби. Червените, разбъркани коси също изчезнаха — с един замах Холмс ги отстрани. Ние видяхме един бледен, тъжен и изящен човек с черни коси и нежна кожа, който, седнал в леглото, триеше очите си и с недоумение ни гледаше, тъй като още не беше дошъл на себе си. Изведнъж той разбра всичко, извика и зарови главата си във възглавницата.

— Боже! — възкликна инспекторът. — Та това е изчезналият! Аз го зная, виждал съм фотографията му.

Арестантът се обърна към нас. Лицето му имаше онова безнадеждно изражение, присъщо на хората, които са решили да се

покорят на съдбата.

— Било каквото било! — каза той. — Защо ме държите тук?

— За убийството на господин Невил Сейнт... Тфу! Сега е невъзможно да ви обвинят в убийство. Биха могли да ви обвинят само в опит за самоубийство — каза с усмивка инспекторът. — Аз служа в полицията двадесет и седем години, но досега не съм виждал нищо подобно.

— Щом аз съм господин Невил Сейнт Клеър, значи не е имало престъпление и следователно, аз съм арестуван незаконно.

— Престъпление няма, но има голяма грешка — каза Холмс. — Вие напразно не сте се доверили на жена си.

— Не се касае за жена ми, а за децата ми — разгорещи се арестантът. — Аз не исках да се срамуват заради баща си. Боже, какъв позор! Какво да правя?

Шерлок Холмс седна до него и нежно го потупа по рамото.

— Ако допуснете съдът да се намеси във вашето дело, разбира се, неизбежно ще бъде да се даде гласност на случая — каза той. — Но ако сполучите да убедите полицията, че нямате никаква вина, вестниците няма да узнаят нищо. Инспектор Бредстрит може да запише вашите показания и да ги предаде на съответните власти. И случаят няма да стигне до съда.

— О, как съм ви благодарен! — извика арестантът. — С удоволствие бих понесъл заточение, дори смъртно наказание, само и само да не опозоря децата си с разкриването на моята нещастна тайна. Вие първи ще чуете моята история...

Моят баща беше учител в Честърфийлд и аз получих чудесно образование. На младини много пътешествах, играех на сцената и най-после станах репортер на един вечерен лондонски вестник. Веднъж редакторът реши да помести във вестника цяла серия от очерци за мизерията в столицата. Аз се захех с тази работа. Оттук започнаха моите приключения. За да получа необходимия за очерците материал, реших да се преоблека като просяк и да прося. Още като бях актьор се славех с изкуството да се гримирам. Сега можех да приложа това на практика. Гримирах лицето си и, за да извикам повече съчувствие, нарисувах на него един белег, а с помощта на пластир с телесен цвят обезобразих устната си, като леко я повдигнах. След това се облякох с парцали, сложих си рижа перука, седнах на най-оживеното място в

Сити и като продавач на кибрит всъщност просех милостиня. Седем часа прекарах така, без да стана, а вечерта, като се върнах вкъщи, за най-голямо учудване, установих, че съм събрал двадесет и шест шилинга и четири пенса.

Написах очерците и забравих цялата тази история. Но след известно време стана нужда да платя полицата на един приятел, бях негов поръчител. Сумата възлизаше на двадесет и пет лири. Нямах понятие от къде ще взема тези пари. И ето че изведнъж в главата ми блесна чудна мисъл. Като помолих кредитора да изчака две седмици, аз взех отпуск и се настаних в Сити като просяк. За десет дни събрах необходимата сума и платих дълга. Съгласете се сега, лесно ли е да се работи за две лири на седмица, когато знаеш, че можеш да получиш тези две лири само за един ден, като нацапаш лицето си, сложиш шапката си на земята и нищо не вършиш?

Борбата между моята гордост и стремежа към лесна печалба дълго продължаваше, но любовта към парите най-после победи. Захвърлих работата си във вестника и започнах да стоя на любимия си ъгъл, да събуждам милосърдие в сърцата на хората с нещастния си вид и да пълня джобовете си с медни монети.

Само един човек беше посветен в моята тайна — собственикът на долнопробния вертеп на Суондъм Лейн, където се настаних. Всяка сутрин излизах оттам във вид на жалък просяк и всяка вечер се превръщах в добре облечен господин. Скъпо плащах на собственика за неговите стаи, тъй като бях сигурен, че той никога и при никакви обстоятелства няма да издаде тайната ми.

Скоро започнах да слагам настрана по-едри суми. Надали в Лондон има някой просяк, който да печели по седемстотин лири в година, а аз печелех и повече. С течение на времето усъвършенствах изкуството шеговито да отговарям на случайните забележки на минавачите и скоро се прославих. Поток от пенсове, смесени със сребро, се сипеха в шапката ми непрестанно и аз смятах, че не ми върви в онези дни, в които получавах по-малко от две лири. Колкото по-богат ставах, толкова по-нашироко живеех. Купих си къща далеч от града, ожених се и никой не подозираше с какво се занимавам всъщност. Моята мила жена знаеше, че участвам в някакви предприятия в Сити, но какви бяха тези предприятия, за това тя нямаше никаква представа.

Миналият понеделник, като свърших работата си, аз се преобличах в стаята. Изведнъж, погледнах през прозореца и с ужас видях, че жена ми стои на улицата и гледа право в мене. Извиках от учудване, вдигнах ръце, за да скрия лицето си и се спуснах при съучастника си. Помолих го никого да не пуска при мен. Слушах гласа на жена си долу, но знаех, че тя няма да успее да влезе. Бързо се съблякох, мушнах се в дрипавите дрехи, сложих перуката и нарисувах лицето си. Дори жена ми на би могла да ме познае в този вид.

После ми дойде на ум, че може да обискират стаята и тогава моите дрехи щяха да ме издадат. Разтворих прозореца, но в бързината закачих ранения си пръст (бях наранил сутринта пръста си в спалнята) и от раната пак потече кръв. След това взех палтото, натъпкано с медни монети от моята просия, хвърлих го през прозореца и то изчезна в Темза. Посегнах да хвърля и другите дрехи, но в този миг в стаята се втурнаха полицаите и след няколко минути, вместо да бъда изобличен като господин Невил Сейнт Клеър, аз бях арестуван като неговия убиец.

Няма какво повече да прибавя. Отказах да измия лицето си, защото исках да запазя грима. Тъй като знаех, че жена ми ще се тревожи, аз тайно от полицията свалих пръстена си и го предадох на собственика на пушалнята, заедно с една набързо надраскана бележка, в която ѝ съобщавах, че не ме заплашва никаква опасност.

— Тя едва вчера получи тази бележка — каза Холмс.

— О, Боже! Каква седмица е прекарала тя!

— Полицията следеше собственика — рече инспектор Бредстрит — и той, сигурно, не е могъл веднага да изпрати бележката. По всяка вероятност я е предал на някой моряк, постоянен посетител на вертепа, а той в продължение на няколко дена все е забравял да я пусне в кутията.

— Така е било, без съмнение — потвърди Холмс. — Но нима никога не са ви привличали под отговорност за просия?

— Много пъти. Но какво представляваше за мен незначителната глоба?

— Сега, обаче, ще трябва да се откажете от вашия занаят — каза Бредстрит. — Ако искате полицията да замаже тази история, Хю Бън трябва да изчезне.

— Аз вече се заклях в себе си с най-тържествената клетва, каквато може да даде човек.

— В такъв случай всичко ще бъде забравено — заяви Бредстрит. — Но ако пак ви забележат, ние няма да скрием нищо... Господин Холмс, много сме ви признателни, че разкрихте този случай. Бих искал да зная, по какъв начин постигнахте подобни резултати?

— Този път — отговори моят приятел, — трябваше да поседя върху пет възглавници и да изпуша половин фунт тютюн... Струва ми се, Уотсън, че ако отидем сега на Бейкър Стрийт, ще успеем да закусим.

[1] Томас де Куинси, английски писател (1785–1859), автор на книгата „Изповед на един англичанин, пушач на опиум“ ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.